

ОСОБЛИВОСТІ САМОСВІДОМОСТІ ЮНАКІВ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Як відомо, юнацький вік є сензитивним для розвитку особистісних утворень, зокрема формуються важливі компоненти структури самосвідомості юнаків. Змістовне наповнення особистісних структур визначається передусім характером соціальної ситуації розвитку.

Вирішальним фактором розвитку самосвідомості вважається власний життєвий досвід людини, особлива роль в якому належить взаємодії людини з її найближчим соціальним оточенням. Саме воно ототожнює у собі для людини суспільний досвід і визначає наповнення ціннісно-сміслових структур.

З огляду на визначальну роль соціальної ситуації, дослідження розвитку самосвідомості юнаків в особливих, далеких від нормативних умовах, викликає науковий інтерес. Розвиток самосвідомості юнаків, що перебувають у місцях позбавлення волі, як раз і належить до тих особливих соціальних ситуацій. Самосвідомість у юнаків-в'язнів формується в умовах, які наповнені безліччю обмежень, у зв'язку з чим не задовольняється головна потреба юнацького віку – потреба у автономії. Існує декілька основних факторів, специфічних для даної соціальної ситуації. По-перше, поведінка та будь-які дії юнаків повністю контролюються вихователями колонії. По-друге, нормативна сфера обмежена тим, що юнаки не мають змоги реалізувати потребу досягнення власних цілей.

Слід відзначити, що адаптація засуджених до тих соціальних умов, в яких вони знаходяться, призводить до крайньої негативної тенденції в їхньому особистісному розвитку. І, коли закінчується строк ув'язнення, юнаки переносять засвоєні у місцях позбавлення волі стереотипи поведінки на життя поза в'язницю. Наслідком цього стає, з одного боку, їх повна дезадаптованість до життя в нових умовах, з іншого боку, наявність ризику до рецидиву протиправної поведінки.

Більшість наукових досліджень, пов'язаних з психологією в'язнів, зазвичай присвячено вивченню причини скоєння злочинів та обставин, що призвели до ув'язнення. Проте аспект трансформації структур самосвідомості під впливом ситуації ув'язнення в юнацькому віці є мало дослідженим. Ому, на нашу думку, вивчення особливостей динаміки особистісного розвитку юнаків в умовах позбавлення волі є надзвичайно актуальною проблематикою.

Методологічною основою нашого дослідження виступає теорія І.І. Чеснокової, яка визначає самосвідомість як єдність трьох сторін: пізнавальної (самопізнання), емоційно-ціннісної (самовідношення) і дієво-вольової (саморегуляція). Ми плануємо розробити рекомендації щодо змісту корекційних програм з юнаками, спрямованих на їх особистісний розвиток та адаптацію до нормативного соціального середовища.